

Kommunledningskontoret
Helena Meier

Kommunstyrelsen

Yttrande över SOU 2023:52, Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen

Ärendet

Kommunledningskontoret föreslår att Danderyds kommun ska yttra sig över förslagen i SOU 2023:52, Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen. Det föreslagna yttrandet fokuserar på förslaget att det som får en bidragsspärr efter att ha begått bidragsbrott och därför inte kan få ersättning från exempelvis Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan, ändå ska ha rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen och lagen om mottagande av asylsökande m. fl. Det kan antas förta effekten av bidragsspärren och vältra över kostnader från de statliga välfärdssystemen till kommunerna.

Kommunledningskontorets förslag till beslut

Kommunstyrelsens beslut

Kommunstyrelsen antar föreslaget yttrande, daterat 7 november 2023, över SOU 2023:52, Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen.

Bakgrund

Regeringen tillsatte den 3 juni 2021 en utredning som fick i uppdrag att göra en översyn av möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott¹. Fokus skulle vara brott som begås mot Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Migrationsverket och Arbetsförmedlingen.

Nu september 2023 lade utredningen fram sina förslag i SOU 2023:52, Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen. Sammanfattningsvis föreslås följande i utredningen.

- Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, CSN, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen ska få ett ansvar att förebygga brott mot välfärdssystemen och att Ekonomistyrningsverket, ESV, ska samordna detta inom ramen för det redan pågående arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen.
- Regeringen ska tillsätta utredningar som på ett samlat sätt ser över befintliga regelverk så att alla beslutande aktörer får likartade förutsättningar och möjligheter att förebygga brott och felaktiga utbetalningar.

¹ Dir. 2021:39, 2021 års bidragsbrottsutredning

Kommunledningskontoret
Helena Meier

- Vissa av myndigheterna ska få större möjligheter att hämta in uppgifter från andra än den enskilde som ett led i att förhindra att brott kan begås.
- De myndigheterna ska få utökade möjligheter att inhämta uppgifter från banker när det finns misstanke om felaktigheter.
- Kommunerna ska kunna inhämta vissa uppgifter om inkomst från Skatteverket.
- Det införs ett system med bidragsspärr på välfärdssystemens område som i allt väsentligt omfattar samma typer av förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen.

Kommunledningskontorets utredning och förslag till yttrande

Danderyds kommun är inte remissinstans men kommunledningskontoret och socialförvaltningen anser att Danderyds kommun bör yttra sig främst över förslaget om bidragsspärr. Bidragsspärren innebär att den som har gjort sig skyldig till vissa bidragsbrott under en tid på mellan ett halvår och tre år inte ska få ekonomiska förmåner från välfärdssystemen². De brott som ska kunna leda till bidragsspärr är

- det som kallas just *bidragsbrott* och innebär att personen har
 - lämnat oriktiga uppgifter eller
 - inte anmält ändrade förhållanden som personen har varit skyldig att anmäla enligt lag eller förordning
 - och på så sätt orsakat
 - fara för att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd felaktigt betalas ut,
 - felaktigt tillgodoräknas, betalas ut med ett för högt belopp eller tillgodoräknas med ett för högt belopp
- *grovt bidragsbrott* vilket innebär att en person har gjort ovanstående men där domstolen särskilt beaktat att
 - brottet rört betydande belopp,
 - den som begått brottet använt falska handlingar, eller
 - att gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

² Bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, en kommun (med undantag vissa undantag, se kommande text) eller en arbetslöshetskassa och betalas ut till en enskild person.

Datum 2023-11-07
Diarienummer KS 2023/0413

Kommunledningskontoret
Helena Meier

Det är den domstol som dömer i brottmålet som ska pröva frågan om bidragsspärr.

Bidragsspärren ska dock inte omfatta ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen eller lagen om mottagande av asylsökande m. fl. Detta innebär att den som stängs av från till exempel Försäkringskassans eller Arbetsförmedlingens bidragssystem i stället kan få ekonomiskt bistånd från kommunen. Detta kan antas kraftigt förta effekten av bidragsspärren och vältra över kostnader på kommunerna.

Motiveringen i utredningen är att det enligt utredningen mening inte är acceptabelt att en bidragsspärr skulle kunna innebära att enskilda står helt utan möjlighet till försörjning. Utredningen hänvisar till att ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen en del av samhällets yttersta ekonomiska skyddsnät för de individer som har det sämst ställt. Att enskilda som får en bidragsspärr och därigenom hindras från att ta del av andra ersättningar och stöd från samhället även skulle hindras från att få ekonomiskt bistånd framstår som oacceptabelt, enligt utredningen.

I utredningen finns också förslag om en uppgiftsskyldighet för myndigheter, arbetsgivare och uppdragsgivare, anordnare av personlig assistans samt försäkringsinrättningar att under vissa omständigheter på begäran av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten lämna uppgifter som avser annan fysisk person än den försäkrade när det gäller förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av socialförsäkringsbalken. De personer det i första hand kan handla om är sådana ”den försäkrade har betydelse för den försäkrades rätt till ersättning” som det är beskrivet i utredningen³. Kommunerna får inte möjlighet att inhämta motsvarande typ av information för att bedöma rätten till ekonomiskt bistånd. Kommunledningskontoret föreslår att Danderyds kommun kort kommenterar detta, särskilt sett till de domstolsbeslut om att kommunerna inte har rätt att begära ut till exempel passbilder för att utreda rätt till ekonomiskt bistånd⁴ och att Riksdagens ombudsmän, JO, kritiserat en kommun som genom att följa en person i dess vardag försökt utreda om personen genom osanna uppgifter fått ekonomiskt bistånd den inte skulle ha haft⁵.

Remisstiden går ut den 27 december 2023. För att kommunen ska hinna yttra sig inom remisstiden behöver kommunstyrelsen ta ställning till ett yttrande vid sitt sammanträde den 27 november 2023. Socialförvaltningen föreslår att socialnämnden får information om förslaget att kommunen ska yttra sig och vad den föreslås yttra sig över, vid sitt sammanträde den 6 november 2023.

³ SOU 2023:52 s. 430

⁴ Kammarrätten i Stockholm må nr 3432-23, dom den 25 augusti 2023

⁵ JO beslut den 31 maj 2023 i ärenden med diarienummer 7507-2022 och 7508-2022

Kommunledningskontoret
Helena Meier

Konsekvenser för barn och unga

Ett beslut om att inge yttrande till regeringen har inte några ekonomiska konsekvenser.

Ekonomiska konsekvenser

Ett beslut om att inge yttrande till regeringen har inte några ekonomiska konsekvenser. Lagförslagets ekonomiska konsekvenser har inte beräknats. Utredningen har dock beräknat att det kan bli fråga om mellan 200 och 250 bidragsspärrar per år om bidragsspärrsystemet, som påföljd främst för bidragsbrott rörande assistansersättning, statligt tandvårdsstöd, studiemedel vid utlandsstudier samt stöd till företag och organisationer som betalas ut av Arbetsförmedlingen. Utredningen har i ett delbetänkande 2022⁶ lagt ett förslag om sanktionsavgifter på välfärdssystemens område som ska kunna tas ut om någon har lämnat vissa typer av felaktiga uppgifter. I utredningen framförs att om möjligheten till sanktionsavgifter inte införs kan antalet personer dömda för bidragsbrott som får bidragsspärr antas öka.

Johan Lindberg
Kommundirektör

Patrik Hansson
Administrativ chef

Handlingar i ärendet

1. Tjänsteutlåtande, Yttrande över SOU 2023:52, Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen
2. Förslag till yttrande daterat den 7 november 2023

SOU 2023:52 finns att ta del av på <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/09/sou-202352/>

Expedieras
Regeringen; socialdepartementet

⁶ SOU 2022:37